

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
НАЦІОНАЛЬНИЙ ТЕХНІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ УКРАЇНИ
“КИЇВСЬКИЙ ПОЛІТЕХНІЧНИЙ ІНСТИТУТ
імені ІГОРЯ СІКОРСЬКОГО”
ФАКУЛЬТЕТ СОЦІОЛОГІЇ І ПРАВА

ЗАТВЕРДЖУЮ

В.О.ДЕКАНА ФСП

Яна ЦИМБАЛЕНКО

(ініціали, прізвище)

вересня 2020 р.

ТЕОРІЯ ТА МЕТОДОЛОГІЯ ІСТОРИЧНИХ ДОСЛІДЖЕНЬ

назва навчальної дисципліни)

(шифр за ОНП (2020) 30 6)

ПРОГРАМА
навчальної дисципліни

Рівень вищої освіти

третій (освітньо-науковий) рівень

(назва освітнього ступеня)

спеціальністю

032 Історія та археологія

(шифр і назва)

Освітня програма

Історія

(назва)

Ухвалено методичною комісією

факультету соціології та права

(назва факультету, інституту)

Протокол № 1 від 28 вересня 2020р.

Голова методичної комісії

Костянтин ПОПОВ

(підпис)

(ініціали, прізвище)

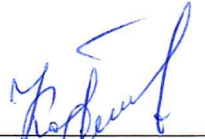
«28» вересня 2020 р.

Київ - 2020

РОЗРОБНИКИ ПРОГРАМИ:

Зав. каф. історії; проф., д.і.н. Костилова Світлана Олександрівна

(посада, науковий ступінь, вчене звання, прізвище, ім'я, по батькові)

(підпис)

(посада, науковий ступінь, вчене звання, прізвище, ім'я, по батькові)

(підпис)

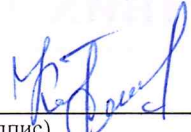
(посада, науковий ступінь, вчене звання, прізвище, ім'я, по батькові)

(підпис)

Програму затверджено на засіданні кафедри Історії
(повна назва кафедри)

Протокол від "10" вересня 2020 року № 2

Завідувач кафедри історії
(голова НМКУ 032 «Історія та археологія», гарант ОНП доктора філософії «Історія»)

(підпис) (Світлана КОСТИЛЄВА)
(ініціали, прізвище)

"10" вересня 2020 року

Програму ухвалено на засіданні НМКУ 032 «Історія та археологія»
(протокол №2 від 10.09.2020р.)

ВСТУП

Програма навчальної дисципліни Теорія та методологія історичних досліджень

складена відповідно до освітньої програми (ОНП-2020) «*Історія*»
 третього (освітньо-наукового) рівня вищої освіти
 (рівень вищої освіти)

спеціальності 032 *Історія та археологія*
 (код і назва спеціальності)

Навчальна дисципліна належить до циклу *загальної підготовки* навчальних дисциплін для здобуття глибоких знань зі спеціальності

Статус навчальної дисципліни обов'язкова

Обсяг навчальної дисципліни 4 (120 год.) кредитів ЄКТС.

Міждисциплінарні зв'язки:

Навчальна дисципліна (кредитний модуль) викладається в 4-му семестрі 2-го курсу навчання з освітньої програми «*Історія*» третього (освітньо-наукового) рівня вищої освіти ступеня «*доктор філософії*»

В структурно-логічній схемі програми підготовки фахівця навчальну дисципліну:

- **забезпечують** наступні дисципліни та кредитні модулі: знання та вміння з циклу дисциплін з освітньої програми «*Історія*» другого (магістерського) рівня вищої освіти, а також з курсів «Філософія», «Соціологія», «Всесвітня історія», «Політологія», «Історія України» та інших.
- **забезпечує** формування наукового світогляду аспірантів з освітньої програми «*Історія*» третього (освітньо-наукового) рівня вищої освіти, та є базовою основою для підготовки розділів дисертаційної роботи. Дисципліна є однією з основних для здобуття дослідницьких навичок і світоглядних засад майбутніх учених-істориків та вивчається на основі здобутих знань з навчальних курсів «Історичне джерелознавство», «Архівознавство», «Інформаційно-комунікаційні технології у історичних дослідженнях»..

Навчальна дисципліна є магістральною для здобуття глибоких знань зі спеціальності. Її вивчення передбачає реалізацію низки завдань фундаментальної професійної підготовки фахівців вищої кваліфікації, сприяє формуванню загальної і дослідницької культури, забезпечує теоретико-методологічну зрілість майбутніх істориків.

Здобуті у процесі вивчення дисципліни «Теорія і методологія історичних досліджень» знання, вміння та досвід сприятимуть нарощуванню аналітичного інструментарію для успішної реалізації власного наукового проекту, відкривають перспективу в оволодінні соціокультурними практиками європейського інтелектуального досвіду.

1. Мета та завдання навчальної дисципліни

1.1. Метою навчальної дисципліни є:

– сприяння освоєння аспірантами методів та принципів наукового пізнання та стратегії історичної методології у контексті еволюції суспільної свідомості та динаміки ціннісних пріоритетів.

– формування у аспірантів **компетентностей**

ЗДАТНІСТЬ¹:

ЗК-1 Здатність до абстрактного мислення, аналізу, синтезу та оцінки сучасних наукових досягнень, системного наукового мислення на основі загального культурного кругозору та фахових компетентностей історика-дослідника;

ЗК-2 Здатність до генерування нових знань при вирішенні дослідницьких і практичних завдань, розв'язання актуальних наукових та соціокультурних проблем.

ЗК-4 Здатність пропонувати нові дослідницько-інноваційні проекти та самостійно їх реалізовувати.

ФК-1 Здатність самостійно організовувати науково-дослідницьку діяльність, генерувати нові ідеї та аналітичні підходи при створенні власних дослідницьких програм і проектів, використовуючи сучасні теорії, методи та інформаційно-комунікаційні технології

ФК-2.Здатність до опанування та активного використання у власних дослідженнях методологічних практик, що базуються на різних наукових школах та аксіологічних моделях

ФК-3. Здатність до критично-оцінювального ставлення до історичної спадщини попередніх поколінь дослідників, їх досвіду, а також результатів сучасних досліджень, виявлення й аргументованої критики фальсифікованих і псевдонаукових розробок за спеціальністю історія та археологія

ФК-5 Здатність давати експертну оцінку науковим працям зі спеціальності історія та археологія, виконувати функції наукового керівника і консультанта, а також наукового редактора текстів зі спеціальності історія та археологія, співпрацювати з редакторами власних наукових робіт.

ФК-8 Здатність планувати й організовувати роботу дослідницьких колективів для вирішення наукових та науково-освітніх завдань, а також реалізовувати колективні дослідницькі проекти.

1.2.Основні завдання навчальної дисципліни²

ПРН-1 Уміти детально проектувати та переконливо представляти проект колективної науково-дослідної роботи для вирішення важливої проблеми в галузі.

¹ Мета навчальної дисципліни визначається через перелік компетентностей (здатностей вирішувати певні завдання), які має продемонструвати студент після засвоєння навчальної дисципліни. Узагальнені компетентності, що зазначені в освітній програмі надаються з відповідними кодами

² Завдання вивчення навчальної дисципліни подаються у вигляді системи знань та умінь із зазначенням певного рівня їх сформованості (Рекомендується використовувати таксономію Б. Блюма), що дозволяє визначити необхідний рівень оволодіння навчальним матеріалом та розробити засоби діагностики навчальних досягнень студентів. Узагальнені знання і уміння, що зазначені в освітній програмі надаються з відповідними кодами

- ПРН-2** Уміти на основі знань шукати й верифікувати різнотипні джерела, формувати з них джерельну базу достатню для вирішення конкретних дослідницьких завдань.
- ПРН-4** Вміти застосовувати передові концептуальні та методологічні знання з історії, археології та інших галузей історичної науки на межі міжпредметних зв'язків, загальні та спеціальні методи наукового пізнання для розв'язання історичних проблем..
- ПРН-5** Знати, враховувати й переосмислювати наявні історичні й джерелознавчі наукові концепції.
- ПРН-6** Уміти вдосконалювати наявні в межах області досліджень знання, застосовувати для цього історичний досвід.
- ПРН-7** Уміти аргументовано оцінювати рівень досліджень, наявних в історичній галузі.
- ПРН-11** Знати сучасні концепції планування й організації історичних досліджень з урахуванням сучасних методів і засобів.
- ПРН-12** Уміти на основі знань завершити оригінальне наукове дослідження у формі структурованої дисертаційної роботи, забезпеченої необхідним науковим апаратом.
- ПРН-15** Уміння набувати знань, необхідних для саморозвитку та самовдосконалення упродовж життя, вміння нести відповідальність за навчання інших.

2. Зміст навчальної дисципліни

Розділ 1. Методологія історичної науки як спеціальна історична дисципліна

Тема 1.1. Сутність методології історичних досліджень як науки та навчальної дисципліни. Специфіка історичного пізнання.

Предмет, завдання та функції навчальної дисципліни. Понятійний апарат та термінологія.

Головні елементи історичного пізнання (об'єкт і предмет вивчення, суб'єкт пізнання (історика), методи і логіка дослідницької діяльності у процесі створення історичних знань, теоретичне осмислення історичних знань, їх структури, адекватності щодо реальності та соціальної значущості. Шляхи розумового конструювання гіпотетичної моделі змісту і способу розгортання людського буття.

Взаємозв'язок методології історії з історіографією, джерелознавством, загальною історією, філософією. Розрізнення понять «філософія історії» та «методологія історії». Методологія історії: термінологічне значення, сутність поняття. Предмет, структура і функції методології історії. Формування методології історії в самостійну наукову дисципліну. Методологія – невід'ємна частина наукового пізнання. Дискусійні проблеми методології історії на сучасному етапі розвитку історичної науки. Культура методології, професійна майстерність і порядність

Тема 1.2. Методологічні підходи до періодизації всесвітньої історії..

Сутність періодизації як раціонального способу впорядкування масиву емпіричної та теоретичної інформації за часовою протяжністю для розуміння історичного розвитку людства. Застосування різних критеріїв при визначенні підходів до періодизації – від фізично-календарного характеру (роки, десятиліття,

століття, тисячоліття тощо) до рубежів, пов'язаних зі змінами форм господарювання, суспільних устроїв, мислення, ідеологій, способів комунікацій, екологічних трансформацій тощо. Світоглядні уявлення і способи інтерпретації історії. Дискусії щодо періодизації всесвітньої історії

Тема 1.3. Зародження та розвиток історичної думки. Особливості формування методології історії до кінця XVIII ст.

Початок історичної свідомості. Антична історіографія. Теологічна історія європейського середньовіччя. Історіографія європейського Ренесансу. Історична думка Бароко та Просвітництва. Формування раціонального світогляду. Ідеї критичної історіографії XVII ст. Філософська історія просвітництва. Світ ідей історіографії періоду романтизму.

Тема 1.4. Наукові школи методології історії XIX – початку XX ст.

Позитивізм та соціологічна історія: трансформація на межі століть. Історико-соціологічні теорії початку XX ст. Критичний метод кантіанської філософії науки. І.Кант. Неокантіанство. Позитивістська та неопозитивістська методологія історичних досліджень. Марксистська школа методології історії. Діалектичний та історичний матеріалізм. Поширення німецьких історико-методологічних підходів в українській історіографії наприкінці XIX – початку XX ст.

Тема 1.5. Новітні школи методології історії.

Методологічні підходи «нової історичної науки». Мікроісторія та історія повсякденності. Цивілізаційний підхід в методології історичних досліджень. Історія цивілізацій А.Д. Тойнбі. Проблеми вибору методологічного підходу. Модель методологічного синтезу. Методологія школи «Аналів» – нова історична наука. Абсолютний історизм Б. Кроче. Ідея історії Р.Д. Коллінгвуда. Нова історія. Тотальна історія Ф.Броделя. Наративізм

Розділ 2. Основи методологічні проблеми і принципи.

Тема 2.1. Проблеми об'єктивності історичного знання.

Загальні проблеми процесу пізнання. Етапи історичного пізнання. Принципи та методи історичного пізнання. Історичне мислення. Можливість наукового пізнання минулого. Ретроспективність історичного пізнання. Комплексний характер вивчення історичного минулого. Поняття і категорії в історичному дослідженні. Історичні події та явища. Символи. Специфіка реконструкції об'єкта в історичному пізнанні. Сучасні дискусії з проблеми історичного пізнання.

Проблема сенсу історії. Єдність і багатоманітність суспільно-історичного процесу. Історичний прогрес, історична свідомість, історична пам'ять. Історичний процес як цілісність. Внутрішні чинники історії. Пошук оптимальних ідей організації суспільного життя. Проблема виживання людства та нові теоретичні дослідження. Схеми всесвітньо-історичного процесу. Цивілізаційний підхід як принцип поділу історії

Тема 2.2. Наукове історичне дослідження та його складові.

Поняття наукового історичного дослідження. Структурні елементи наукового історичного дослідження. Форми та методи наукового історичного дослідження.

Актуальність наукового дослідження. Вибір об'єкта і постановка дослідницького завдання. Виявлення джерельно-інформаційної основи її рішення і розробка методів дослідження. Реконструкція досліджуваної історичної реальності і емпіричне її пізнання. Пояснення і теоретичне пізнання. Інструментарій для збору інформації.

Поняття істини в історичному дослідженні та її критерії. Визначення істинності та цінності отриманого знання і його оцінка.

Роль фактів в історичному дослідженні. Історичний подія та історичний факт – співвідношення понять. Історичні факти та їх класифікація. Класифікація історичних джерел. Пам'ятка, джерело, факт. Об'єктивно-суб'єктивна природа історичного джерела. Сучасний науковий апарат української історіографії. Історіографічний факт та історіографічний процес.

Історична хронологія. Час астрономічний та час історичний. Систематизацію історичної хронології. Фактологічний та теоретичний матеріал дослідження.

Апробація теми наукового дослідження. Культура мовлення і публічної презентації історичного наукового дослідження. Роль особистості вченого-історика в науці. Етика наукових досліджень.

Тема 2.3. Принципи історизму, об'єктивності, та ціннісного підходу в історії.

Типологія історичних явищ. Унікальність і повторюваність в історичному процесі, причинна обумовленість. Єдність об'єктивного і суб'єктивного в історичному процесі.

Наукові принципи вивчення історичних фактів. Принцип історизму. Взаємозв'язок і взаємообумовленість історичних фактів та явищ. Рівень наукового мислення. Принцип об'єктивності. Поняття «історичного факту». Об'єктивність та суб'єктивність історичного процесу. Роль суб'єкта в історичному процесі. Історичне явище або подія як сукупність позитивних і негативних проявів. Науковість історичного дослідження. Принцип соціального підходу. Суперечливість соціальної поведінки та традицій суспільства. Оцінка впливу соціальних груп та політичних партій на розвиток суспільного прогресу. Принцип альтернативності. Аналіз об'єктивних реалій і можливостей. Закономірність і випадковість в історичному процесі. Проблема альтернативності в історичному розвитку та історичному пізнанні

Розділ 3. Методи історичного дослідження

Тема 3.1. Загальнонаукові методи та їх місце в історичному дослідженні.

Історичний метод. Можливості синхронного і діахронного вивчення історичної реальності «по горизонталі» і «по вертикалі». Значення історичного методу в пізнанні минулого.

Логічний метод і його функції в історичному дослідженні. Абстрагування: способи і варіанти. Абстрактне і конкретне в процесі історичного пізнання. Класифікація і типологізація в історичних дослідженнях.

Системний підхід і системний аналіз. Значення системності в історичних

дослідженнях. Поняття системи, її будови та функціонування. Рівні ієрархії систем. Структурний і функціональний аналіз систем. Системний підхід в практиці конкретно-історичних досліджень.

Проблеми моделювання в історичному дослідженні. Цілі моделювання, його етапи та типи моделі. Пояснювальні моделі.

Досвід застосування моделювання в історичних дослідженнях. Дискусії з проблем моделювання в історії. Опис як спосіб вираження властивостей досліджуваних об'єктів в процесі історичного пізнання

Тема 3.2. Спеціально-наукові методи і їх роль в історичному дослідженні.

Історико-генетичний метод: функції і характерні риси. Описовість, фактографізм і емпіризм. Направленість на причинно-наслідкові зв'язки, закономірності історичного розвитку. Форми історико-генетичного методу. Досвід застосування в конкретно історичних дослідженнях.

Історико-порівняльний метод. Логічна основа методу. Пізнавальне значення і можливість порівняння як методу наукового пізнання. Аналогія як логічна основа історико-порівняльного методу. Роль історико-порівняльного методу в формуванні історичних концепцій. Відносність отриманих результатів. Метод аналогії і історичному дослідженні. Сутність методу. Пізнавальні можливості. Відносність отриманих результатів. Особливості застосування.

Синхронний та діахронний метод історичного дослідження як методи виявлення суттєво-часових змін в історичній реальності. Проблема розкриття суттєво-просторової природи реальності. Особливості застосування методів синхронного та діахронного аналізу в історичних дослідженнях.

Історико-типологічний метод. Типологізація як метод наукового пізнання. Особливості застосування історико-типологічного методу в історичних дослідженнях.

Історико-системний метод. Системний характер історичного процесу. Каузальні і функціональні зв'язку в історичному процесі. Варіанти детермінованості в громадських системах. Досвід застосування історико-системного методу в історичних дослідженнях.

Метод структурно-функціонального аналізу. Сутність та особливості застосування методу в історичних дослідженнях.

Нетрадиційні методи історичного дослідження: математичні методи і методи статистичного аналізу. Досвід їх застосування в конкретно історичних дослідженнях

3. Заплановані види навчальної діяльності та методи навчання

З навчальної дисципліни в навчальному плані набору аспірантів поточного року та додатку до нього заплановано наступні види:

- з навчальних занять: лекції, семінарські заняття
- з індивідуального завдання: *реферат*

Основні методи навчання³

³ Активні методи навчання у вищому навчальному закладі / М. Дяченко-Богун // Витоки педагогічної майстерності. Серія : Педагогічні науки. – 2014. – Вип. 14. – С. 74–79. – Режим

Також під час вивчення навчальної дисципліни застосовуються стратегії активного і колективного навчання, які визначаються наступними методами і технологіями:

1) методи проблемного навчання (проблемний виклад навчального матеріалу, частково-пошуковий (евристична бесіда) і дослідницький метод);

2) особистісно-орієнтовані (розвиваючі) технології, засновані на активних формах і методах навчання («мозковий штурм», ділові ігри, наукова дискусія, експрес-конференція, круглий стіл);

3) інформаційно-комунікаційні технології, що забезпечують проблемно-дослідницький характер процесу навчання та активізацію самостійної роботи аспірантів (електронні презентації для лекційних занять, використання аудіо-, відео-підтримки навчальних занять). Розробка і застосування на основі комп'ютерних і мультимедійних засобів творчих завдань, доповнення традиційних навчальних занять засобами взаємодії на основі мережових комунікаційних можливостей (інтернет-семінар).

Під час вивчення навчального матеріалу застосовуються наступні **методи навчання**:

Лекції будуються на засадах проблемного викладу з використанням наочних засобів. Особливий акцент робиться на темі дисертаційного дослідження аспіранта. Окремий час виділяється для забезпечення зворотного зв'язку з аспірантом за допомогою активних методів навчання, особливо при on-line організації лекційного процесу. В основі дискусії – діалогічне спілкування між викладачем і аспірантом, коли розвиваються комунікативні здатності, вміння вирішувати проблеми колективно, вдосконалюється мовлення аспірантів.

Під час **семінарських занять** також використовуються інтерактивні методи навчання, зокрема «мозковий штурм» і навчальні дискусії. Передбачена робота з теоретичними працями, які аспіранти добирають відповідно до тематики своїх досліджень у фондах провідних бібліотек, враховуючи й онлайн-книгосховища.

Ефективною формою науково-дослідної роботи аспірантів є опрацювання під час семінарських занять складових методології власного дисертаційного дослідження, відповідних розділу навчальної дисципліни, яке забезпечується за допомогою методу проблемного навчання (проблемний виклад навчального матеріалу, дослідницький метод, евристична бесіда); особистісно-орієнтованих на базі активних форм і методів навчання; інформаційно-комунікаційних технологій, що забезпечують проблемно-дослідницьке спрямування навчання та активізацію самостійної роботи аспірантів (електронні презентації, використання аудіо, відео-підтримки навчальних занять).

3.1. Лекційні заняття

З дисципліни рекомендується проведення 13 лекційних занять. на яких в робочій навчальній програмі кредитного модуля планувати проведення експрес контролів.

Аспіранти об'єднуються у лекційні потоки.

На лекціях розглядаються ключові теоретичні питання дисципліни, закладається підґрунтя для підготовки до семінарських занять, виконання

самостійної роботи

Приблизна тематика лекційних занять

№ п/п	Назва теми лекційного заняття
1	Сутність методології історичних досліджень як науки та навчальної дисципліни. Специфіка історичного пізнання
2	Методологічні підходи до періодизації всесвітньої історії
3	Зародження та розвиток історичної думки. Особливості формування методології історії до кінця XVIII ст.
4	Наукові школи методології історії XIX – початку XX ст.
5	Новітні школи методології історії
6	Проблеми об'єктивності історичного знання
7	Наукове історичне дослідження та його складові
8	Принципи історичних досліджень
9	Загальнонаукові методи та їх місце в історичному дослідженні
10	Спеціально-наукові методи і їх роль в історичному дослідженні.

3.2. Семінарські заняття

З дисципліни рекомендується проведення 9 семінарських занять.

Основні завдання циклу семінарських занять: мають за мету розвиток у аспірантів вміння працювати з історичною, суспільно-політичною, мемуарною та навчально-методичною літературою, готувати виступи, формулювати та відстоювати свою позицію, брати активну участь у дискусіях.

Приблизна тематика семінарських занять

№ п/п	Назва теми семінарського заняття
1	Місце і роль методології історії в системі історичних дисциплін. Суб'єктно-об'єктні відносини в історичній науці і специфіка історичного пізнання.
2	Теорія історичного процесу.
3	Проблеми об'єктивності історичного знання.
4	Наукове історичне дослідження та його складові.
5	Принципи історичних досліджень.
6	Загальнонаукові методи та їх місце в історичному дослідженні.
7	Спеціально-наукові методи і їх роль в історичному дослідженні

3.3. Індивідуальне завдання

З навчальної дисципліни рекомендовано проведення індивідуального семестрового завдання у формі *реферату*.

Метою підготовки реферату є поглиблене вивчення актуальних для фахівців-істориків проблем наукової теорії та методології історії.

Приблизна тематика (реферату):

№1	Об'єкт і предмет методології історії
№2	Історико-цивілізаційна концепція А.Д. Тойнбі
№3	Історико-теоретичні праці Р.Д. Коллінгвуда
№4	«Нова наукова історія» та її розгалуження у сучасній історіографії
№5	«Нова економічна історія» та її досягнення
№6	Місце «психоісторії» у сучасній історіографії
№7	«Кліометрика» у сучасних історичних дослідженнях
№8	Екзистенціальна філософія історії М. Хайдеггера
№9	«Кінець історії» у працях Ф. Фукуями

4. Оцінювання результатів навчання

З навчальної дисципліни семестрова атестація проводиться у виді екзамену.

Екзамен приводиться письмово (усно).

Для оцінювання результатів навчання застосовується 100-бальна рейтингова система і університетська шкала оцінювання.

Для діагностики успішності навчання аспірантів рекомендується застосовувати **екзаменаційний** білет.

Екзаменаційний білет складається із 2-х проблемних питань.

На екзамені аспіранту не дозволяється користуватись додатковим матеріалом (обладнанням).

Зразок екзаменаційного білету та завдання до нього додаються в додатку «Діагностика результатів навчання» (додаток А).

5. Рекомендована література

5.1.Базова література

1. Бойченко І. В. Філософія історії : підручник / І. В. Бойченко. – К. : Знання, 2000. – 723 с.
2. Горелов М. Є. Цивілізаційна історія України / М. Є. Горелов, О. П. Моця, О. О. Рафальський. – К.: ЕксОб, 2005. – 632 с.
3. Зашкільняк Л. Методологія історії від давнини до сучасності / Л. Зашкільняк. – Львів : ЛДУ ім. Ів.Франка, 1999. – 224 с.
4. Калакура Я. С. Українська історіографія: курс лекцій / Я.С. Калакура. – К.: Генеза, 2004. – 496 с.
5. Стельмах С. Методологія історичної науки // Енциклопедія історії України. – Т. 6: Ла-Мі / Редкол.: В. А. Смолій (голова) та ін. НАН України. Інститут історії України. – К.: Наукова думка, 2009.

5.2. Додаткова література

1. Бернгейм Э. Введение в историческую науку / Э. Бернгейм ; пер. с нем. В. А. Вейнштока, под ред. В. В. Битнера. – Изд. 2-е. – М. : URSS : Либроком, 2011. – 69 с.
2. Берк П. Вступ. Нова історія: її минуле і майбутнє / П. Берк // Нові перспективи історіописання / за ред. П. Берка; [пер. з англ. Т. та А. Портнових ; наук. ред. Ю. Павленко]. – К. : Ніка-Центр, 2004. – С. 8–35.
3. Блок М. Апология истории или ремесло историка / М. Блок ; пер. Е. М. Лысенко, отв. ред., авт. примеч. А. Я. Гуревич. – 2-е изд., доп. – М. : Наука, 1986. – 254 с.
4. Боден Ж. Метод легкого познания истории = Methodus ad facilem Historiarum Cognitionem : научное издание / Ж. Боден ; пер., статья, примеч. М. С. Бобкова; Российская Академия Наук. – М. : Наука, 2000. – 412 с.
5. Гуревич А.Я. О кризисе современной исторической науки / А. Я. Гуревич // Вопросы истории. – 1991. – № 2–3. – С. 21–36.
6. Дройзен И. Г. Историка : лекции об энциклопедии и методологии истории / И. Г. Дройзен ; пер. с нем. Г. И. Федоровой под ред. Д. В. Скляднева ; вступ. ст. И. М. Савельевой. – СПб. : Владимир Даль, 2004. – 583 с.
7. Дройзен И. Г. Очерк историки / И. Г. Дройзен // Дройзен И. Г. Историка : лекции об энциклопедии и методологии истории / И. Г. Дройзен ; пер. с нем. Г. И. Федоровой под ред. Д. В. Скляднева ; вступ. ст. И. М. Савельевой. – СПб.: Владимир Даль, 2004. – С. 449–501.
8. Енциклопедія історії України: Т. 6: Ла-Мі / Редкол.: В. А. Смолій (голова) та ін. НАН України. Інститут історії України. – К.: Наукова думка, 2009. – 790 с.: іл. – Режим доступу: http://www.history.org.ua/?termin=Metodologiya_istorii (останній перегляд: 10.03.2018).
9. Історична наука: термінологічний і понятійний довідник: Навч. посіб. / В.М. Литвин, В. І. Гусєв, А.Г. Слюсаренко та ін. – К.: Вища школа., 2002. – 430 с.
10. Ковальченко И.Д. Методы исторического исследования. – М.: Наука, 1987. – 438 с.
11. Космина В. Г. Цивілізаційний аналіз історії в світлі системної теорії Н. Лумана / В. Г. Космина // Український історичний журнал. – 2010. – № 1. – С. 165–178.
12. Космина В. Г. Проблеми методології цивілізаційного аналізу історичного процесу : монографія / В. Г. Космина. – Запоріжжя: Запорізький національний університет, 2011. – 310 с.
13. Крушельницька О. В. Методологія та організація наукових досліджень: Навчальний посібник / Крушельницька О. В. – К.: Кондор, 2006. – 206 с.
14. Ланглуа Ш.-В. Введение в изучение истории / Ш.-В. Ланглуа, Ш. Сеньобос ; пер. с фр. А. Серебряковой ; Государственная публичная историческая библиотека России. – 2-е изд. / под ред. и со вступительной статьей Ю. И. Семенова. – М. : [Гос. публ. ист. библиотека], 2004. – 305 с.
15. Луман Н. Общество как социальная система / Н. Луман ; пер. с нем. А. Антоновского. – М. : Логос, 2004. – 232 с.
16. Марчук М.Г. Вільгельм Дільтей і філософія «духовно-наукового» знання / За гол. Ред. М.Марчука. – Чернівці: Черновецький нац. ун-т, 2011. – 231 с.
17. Медушевская О. М. Теория исторического познания : избр. произведения / О. М. Медушевская. – СПб. : Университетская книга, 2010. – 572 с.

18. Могильницкий Б. Г. Методология истории в системе университетского образования / Б. Могильницкий // Новая и новейшая история. – 2003. – № 6. – С. 3–17.
19. Орлов И. Б. «Новые истории» : от междисциплинарности к претензиям на статус парадигмы / И. Б. Орлов // Харківський історіографічний збірник. – 2010. – Вип. 10. – С. 85–96.
20. Поппер К. Р. Ницета историцизма / К. Поппер ; пер. с англ. С. А. Кудриной. – М. : Прогресс – ВІА, 1993. – 187 с.
21. Риккерт Г. Науки о природе и науки о культуре : сб. / Г. Риккерт; пер. с нем. под ред. С. И. Гессена. – М. : Республика, 1998. – 413 с.
22. Стельмах С. «Відродження історизму?» : теоретичні проблеми історичної науки ХІХ ст. в зарубіжній історіографії /Сергій Стельмах // Історія та історіографія в Європі. – К. : 2004. – Вип. 3 : Історична наука як засіб політичної легітимації в Німеччині та в Україні у ХХ столітті. – С. 116–136.
23. Таран В. О., Зотов В. М., Резанова Н. О. Т 19 Соціальна філософія: Навч. посіб. Крушельницька О. В. – К.: Центр учбової літератури, 2009. – 272 с.
24. Темірова Н. Р. Історія історичного знання: від зародження до статусу науки. Вінниця : ДонНУ імені Василя Стуса, 2019. – 132 с.
25. Тойнби А. Постигание истории / Пер. с англ. – М. : Прогресс, 1990. – 730 с.
26. Тош Д. Стремление к истине : как овладеть мастерством историка / Дж. Тош : пер. с англ. М. Л. Коробочки. – М. : Весь Мир, 2000. – 296 с.
27. Уайт Х. Метаистория. Историческое воображение в Европе ХІХ века / Пер. с англ. Екатеринбург.: Изд. УГУ. 2002. – 528 с.
28. Фриман Э. Методы изучения истории / Э. Фриман ; пер. с англ. П. Николаева. – М. : URSS : Либроком, 2011. – 196 с.
29. Цикин В. А. Проблема смены гносеологической парадигмы / В. А. Цикин // Практична філософія. – 2004. – № 1. – С. 162–166.

5.3. Інформаційні ресурси

35. Методология истории. Понятия и категории. – [Електронний ресурс]. Режим доступу: <http://ponjatija.ru/node/13406>
36. Методологічний інструментарій сучасної науки. – [Електронний ресурс]. Режим доступу: <http://buklib.net/books/30240/>
37. Методологічні акценти сучасної історичної науки [Електронний ресурс]. Режим доступу: <http://nauka.zinet.info/16/demyanuk.php>
38. Зашкільняк Л.О. Періодизація в історії [Електронний ресурс]. Режим доступу: http://www.history.org.ua/?termin=Periodyzatsiia_istorii

ДІАГНОСТИКА

РЕЗУЛЬТАТІВ НАВЧАННЯ

з навчальної дисципліни

«Теорія та методологія історичних досліджень»

Зразок екзаменаційного білету

(Форма N Н-5.04)

НАЦІОНАЛЬНИЙ ТЕХНІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ УКРАЇНИ
«КИЇВСЬКИЙ ПОЛІТЕХНІЧНИЙ ІНСТИТУТ ім. ІГОРЯ СІКОРСЬКОГО»

Рівень вищої освіти _____ третій (освітньо-науковий)
(назва ступеня)

Спеціальність _____ *032 Історія та археологія*
(код і назва напрямку підготовки)

Освітня програма _____ *Історія*
(код і назва спеціальності)

Навчальна дисципліна _____
(назва)

ЕКЗАМЕНАЦІЙНИЙ БІЛЕТ № _____

1 *Питання з I блоку питань*

2 *Питання з II блоку питань*

Затверджено на засіданні кафедри _____ *Історії*
(назва кафедри)

Протокол № _____ від « » _____ 20 р.

Завідувач кафедри _____
(підпис) (Прізвище та ініціали)

ПИТАННЯ для формування екзаменаційних (залікових) білетів *

Питання I з блоку питань

1. Історія у світобаченні грецької історіографії.
2. Особливості римського бачення історичного розвитку.
3. Теоретичні підстави християнської теології історії.
4. Етапи та ідеї західноєвропейської історіографії VI–XIV ст.
5. Впливи історичної думки Візантії.
6. Світоглядні засади гуманістичної історіографії.
7. Ренесансне бачення історії. Узагальнюючий аспект.
8. Ніколо Макіавеллі та його наступники оцінок історії.

9. Формування раціонального світогляду.
10. Критична історіографія XVII ст.
11. Філософська історія Просвітництва
12. Ідеї просвітницького раціоналізму в Україні
13. Німецька філософія історії
14. Романтична історіографія та її роль.
15. Народження соціологічної історії. Позитивізм в історії.
16. Гносеологія історичної соціології К. Маркса.
17. Німецька класична історіографія.
18. Історія та інтелектуальний перелом на межі століть.
19. Соціологічна історія Макса Вебера.
20. Історико-соціологічні
21. Школа "Анналів" в особах
22. Філософія історії у XX ст.
23. Ідея історії Р. Д. Коллінгвуда
24. Історія цивілізацій. А. Д. Тойнбі
25. Теологічна філософія історії XX ст.
26. Неокантіанська традиція в історії.
27. Феноменологія та історія.
28. Екзистенціалізм в історичному пізнанні.
29. Нові тенденції у розвитку науки.
30. Марксизм і неомарксизм в історії .
31. Нова історія: уроки та проблеми.
32. Школа «Анналів»: антропологічна історія.
33. Нова філософія історії": нарративізм (структурна антропологія історії, нарративна філософія історії).

Питання II з блоку питань

34. Принцип історизму та його значення в історичних дослідженнях
35. Роль принципу об'єктивності в історичних дослідженнях.
36. Соціальний підхід як принцип історичного дослідження
37. Методологічні засади аналізу статистичних матеріалів.
38. Методологічні засади аналізу періодичної преси.
39. Методологія аналізу мемуарної літератури.
40. Методологія аналізу художньої літератури як історичного джерела
41. Поняття історичного факту та його особливості.
42. Пізнавальна природа історичного факту.
43. Просторово-часові та причинні категорії визначення об'єктивних зав'язків між фактами.
44. Неповторність історичного факту.
45. Діалектика пізнання історичного факту.
46. Типологія історичного факту за змістом, структурі, за призначенням.
47. Історична критика як поняття та термін.
48. Сумнів як вихідний момент історичної критики.
49. Наглядно-образне з'ясування феномену факту.
50. Витоки та етапи історичної критики.

- 51.Методи усунення історичних викривлень.
- 52.Соціальна, виховна та прогностична функції історії.
- 53.Відмінності історичного пізнання.
- 54.Базова роль історичних джерел.
- 55.Історичне описання та проблеми історичних законів.
- 56.Релятивність історичного пізнання.
- 57.Ретроспектив ість історичного пізнання.
- 58.Об'єкт та суб'єкт історичного дослідження. Співвідношення між об'єктом та суб'єктом.
- 59.Відмінності історичного пізнання від художньо-образного.
- 60.Методологія поняття «історичне джерело».
- 61.Дослідження і компіляція.
- 62.Історіописання та проблема та проблема історичних законів. Особливості історичних законів.
- 63.Причини релятивності історичних знань.
- 64.Хронологічний та синхронний метод історичного дослідження.
- 65.Порівняльно-історичний та ретроспективний метод історичного дослідження.
- 66.Особливості використання структурно-системного методу історичного дослідження

ЗРАЗОК ЗАВДАНЬ НА МОДУЛЬНУ КОНТРОЛЬНУ РОБОТУ

НАЦІОНАЛЬНИЙ ТЕХНІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ УКРАЇНИ
«КИЇВСЬКИЙ ПОЛІТЕХНІЧНИЙ ІНСТИТУТ ім. ІГОРЯ СІКОРСЬКОГО»

Рівень вищої освіти Третій (освітньо-науковий)

спеціальність 032 Історія та археологія

Освітня програма Історія

форма навчання Денна

Навчальна дисципліна Теорія та методологія історичних досліджень

Модульна контрольна робота № _____

1 *Питання з I блоку питань*

2 *Питання з II блоку питань*

3 *Питання з III блоку питань*

4 *Питання з IV блоку питань*

Викладач _____ *Ім'я ПРІЗВИЩЕ*

ПИТАННЯ для формування завдання з модульної контрольної роботи***Питання I з блоку питань***

1. Визначте чим відрізняється методологія історії від філософії історії, від історіософії та історичної соціології.
2. Охарактеризуйте «історичний час» як категорію та кількісну основу будь-якої періодизації. Наведіть конкретні приклади
3. Опишіть основні ідеї критичної історіографії XVII ст. та її вплив на історіописання на українських землях .
4. Опишіть соціальну історію В.Дільтея та М.Вебера. Покажіть відокремлення гуманітарного знання від природничого.
5. Розкрийте нові тенденції в розвитку теоретичної історії другої половини XX ст.

Питання II з блоку питань

1. Що розуміють під методологією історіографії.
2. Назвіть та охарактеризуйте основні періоди розвитку української історичної думки.
3. Розкрийте розуміння історичного процесу як множини цивілізацій.
4. В чому полягає сутність лінійного і нелінійного підходів до розуміння історії.

Питання III з блоку питань

1. Опишіть основні методи пошуку та збору наукової інформації.
2. В чому полягають особливості аналізу та інтерпретації історичної інформації.
3. Які критерії лежать в основі класифікації історичних документів
4. Які форми обміну науковою інформацією вам відомі.
5. Доведіть що філософія історії є галуззю наукового пізнання.

Питання IV з блоку питань

1. Охарактеризуйте найбільш важливі спеціальні методи історичної науки та проілюструйте їх використання на прикладі власного наукового дослідження.
2. Дайте класифікацію конкретно-наукових (емпіричних) методів дослідження та висвітліть їх методологічні прийоми.
3. Визначте зміст науково-дослідних процедур та наведіть приклади їх застосування.
4. Розкрийте роль історико-порівняльного методу в формуванні історичних концепцій.
5. Розкрийте особливості застосування методів синхронного та діахронного аналізу в історичних дослідженнях.
6. Наведіть приклади застосування історико-системного підходу в історичних дослідженнях.